

Besparen op levensbeschouwelijke vakken is besparen op de kern van onderwijs

De hervorming van de levensbeschouwelijke vakken wordt vaak voorgesteld als een technische en organisatorische ingreep. Er wordt gesproken over efficiëntie, flexibiliteit en een betere afstemming op de realiteit van scholen. Maar voor wie grondig over de maatregelen nadenkt, is een andere conclusie onvermijdelijk: dit is geen neutrale hervorming, maar een besparingsoperatie met verregaande gevolgen voor de kwaliteit van het onderwijs en de rechtspositie van leerkrachten. Ze gaat in tegen fundamentele principes waarop ons onderwijssysteem gebouwd is en zegt finaal ook veel over de onderliggende visie op de maatschappij.

Voor COC is de inzet van het dossier bijzonder groot. Het gaat niet alleen over lestijden of organisatievormen, maar ook over de plaats van levensbeschouwing in de vorming van jongeren. Levensbeschouwing en de vakken die daarmee verbonden zijn, spelen namelijk een cruciale rol in identiteitsontwikkeling, kritisch denken, dialoog en burgerschapsvorming. Ze zijn geen bijkomstigheid, maar een essentieel onderdeel van de brede basisvorming en dus van de manier waarop onze maatschappij jongeren wil vormen en opvoeden.

Een besparingsoperatie vermomd als hervorming

De huidige hervorming vertrekt in belangrijke mate van een vooraf vastgelegde besparingsdoelstelling van honderd miljoen euro. Die financiële logica werkt door in alle onderdelen van het voorstel. Wat als 'optimalisatie' wordt gepresenteerd, vertaalt zich concreet in minder lestijden, strengere normen voor het inrichten van cursussen levensbeschouwelijke vakken en het schrappen van gunstige, maar noodzakelijke organisatorische regelingen. Voor COC is dat onaanvaardbaar. Onderwijsbeleid moet vertrekken vanuit pedagogische doelstellingen en niet vanuit budgettaire beperkingen. Wanneer die volgorde wordt omgedraaid, komt de kwaliteit van het onderwijs onvermijdelijk onder druk te staan.

Onderwijskwaliteit onder druk

Die druk wordt bijzonder zichtbaar in de organisatie van het onderwijs. De hervorming laat de verplichting los om levensbeschouwelijke vakken parallel te organiseren en laat toe om leerlingengroepen te clusteren over leerjaren, graden en zelfs onderwijsvormen heen. Wat op papier flexibiliteit lijkt, zal in de praktijk leiden tot pedagogische versnippering en organisatorische complexiteit. Daar zijn zowat alle rechtstreeks betrokkenen het over eens. Levensbeschouwelijke vakken zijn bij uitstek contextgevoelig en dialooggericht. Het samenbrengen van leerlingen met uiteenlopende achtergronden en leerplannen in één groep maakt het bijzonder moeilijk om kwaliteitsvol onderwijs te garanderen. De leerplannen zijn daar eenvoudigweg niet op afgestemd. Bovendien tonen de impactanalyses aan dat de maatregelen gepaard gaan met een aanzienlijke vermindering van het aantal lestijden. In bepaalde gevallen kan het verlies oplopen tot een derde of meer van het huidige aanbod. Dat is geen herorganisatie meer, maar een duidelijke afbouw.

Leerkrachten betalen de hoogste prijs

De gevolgen voor het personeel zijn bijzonder groot. De besparingen leiden tot een verlies van ongeveer 1200 voltijdse betrekkingen. Omdat niet alle leraren voltijds een levensbeschouwelijk vak geven, ligt het aantal personeelsleden dat getroffen wordt allicht nog veel hoger. Achter dat cijfer gaan concrete verhalen van mensen schuil, bijvoorbeeld van leerkrachten die gedwongen worden om zich te heroriënteren naar andere functies of andere scholen. Vooral tijdelijke leerkrachten worden zwaar getroffen, maar ook vastbenoemde personeelsleden ontsnappen niet aan de gevolgen. Het rimpel-effect dat die beslissing veroorzaakt, zal ook leerkrachten van andere vakken impacteren. COC verzet zich krachtig tegen die disproportionele impact op één specifieke personeelsgroep. Leerkrachten levensbeschouwelijke vakken hebben bewust gekozen voor hun vak en zich daarin gespecialiseerd. Het is niet aanvaardbaar dat zij nu de prijs betalen voor een eenzijdig besparingsbeleid dat hen dwingt om hun loopbaan te heroriënteren, vaak zonder genoeg ondersteuning of perspectief. De veronderstelling dat die leerkrachten eenvoudig kunnen overstappen naar andere ambten, houdt bovendien geen rekening met de realiteit. Veel van hen beschikken niet over de vereiste bekwaamheidsbewijzen en de mogelijkheden tot omscholing zijn beperkt en onzeker.

Aantasting van rechtszekerheid en autonomie

Daarnaast worden ook de rechtszekerheid en de professionele autonomie van leerkrachten aangetast. De vervanging van de voordracht door een visum lijkt op het eerste gezicht een technische wijziging, maar heeft belangrijke implicaties. De rol van erkende instanties wordt teruggedrongen, terwijl schoolbesturen meer beslissingsmacht krijgen. Tegelijkertijd creëert het visumsysteem nieuwe onzekerheden, vermits het kan worden ingetrokken met onmiddellijke gevolgen voor de aanstelling van de leerkracht. Voor COC is het duidelijk dat die maatregelen niet bijdragen aan een stabiel en aantrekkelijk beroepsperspectief, maar integendeel de positie van leerkrachten verder ondergraven.

Grondrechten en keuzevrijheid onder druk

Naast de impact op het personeel en de organisatie roept de hervorming ook fundamentele vragen op over de naleving van grondwettelijke principes. De mogelijkheid om cursussen levensbeschouwelijke vakken te heroriënteren creëert het risico dat de keuze van ouders en leerlingen voor een bepaalde levensbeschouwing niet langer automatisch wordt gerespecteerd in het aanbod. Dat raakt dan aan de kern van de vrijheid van onderwijs en de neutraliteit van het officieel onderwijs. Voor COC zijn dat geen technische details, maar essentiële waarborgen die het vertrouwen in het onderwijssysteem ondersteunen. De hervorming wordt vaak verdedigd met het argument dat ze de organisatie zal vereenvoudigen. COC ziet het tegenovergestelde gebeuren. Scholen worden geconfronteerd met moeilijke organisatorische keuzes waarbij ze zelf moeten bepalen hoe ze lestijden verdelen en groepen samenstellen. Dat opent de deur naar grote verschillen tussen scholen en mogelijk zelfs tot ongelijke behandeling van leerlingen en levensbeschouwingen. Er dreigt een lappendeken te ontstaan van lokale oplossingen met alle gevolgen van dien voor de kwaliteit en de gelijkwaardigheid van het onderwijs.

Gebrek aan overleg ondermijnt het draagvlak

Wat de hervorming extra problematisch maakt, is het gebrek aan degelijk sociaal overleg. De vakbonden hebben vastgesteld dat na het afsluiten van de onderhandelingen nog belangrijke wijzigingen werden doorgevoerd zonder de sociale partners opnieuw te consulteren. Dat is niet alleen een schending van het syndicaal statuut, maar ook een gemiste kans om de maatregelen te toetsen aan de realiteit van het onderwijsveld. Hervormingen van deze omvang vragen draagvlak en dat kan alleen ontstaan via echte dialoog.

Van chaos naar doordacht beleid

In sommige analyses wordt de huidige situatie omschreven als een vorm van 'cirque chaotica', waarin verschillende beleidskeuzes en belangen door elkaar lopen zonder duidelijke regie. Die metafoor is treffend en tegelijk verontrustend. COC wil dan ook een duidelijk signaal geven. Wij zijn niet tegen hervormingen, maar ze moeten vertrekken vanuit een sterke pedagogische visie. Hervormingen kunnen alleen plaatsvinden met respect voor grondwettelijke principes, met rechtszekerheid voor leerkrachten en na ernstig sociaal overleg. De huidige plannen voldoen niet aan die voorwaarden. Als ze ongewijzigd worden doorgevoerd, dan dreigt het resultaat een verarming van het onderwijs te zijn in plaats van een versterking. Het is tijd om het roer om te gooien. Niet met nieuwe besparingen, maar met een beleid dat opnieuw vertrekt van wat echt telt: kwaliteitsvol onderwijs, gedragen door sterke leerkrachten en gebaseerd op respect voor diversiteit en keuzevrijheid. Onderwijs is meer dan kennisoverdracht alleen. Het vormt jonge mensen tot burgers die kunnen samenleven in een diverse samenleving en die samenleving op hun beurt vorm kunnen geven. Net daarom is besparen op levensbeschouwelijke vakken een verkeerde keuze. Zowel erkende godsdiensten als niet-confessionele zedenleer bieden leerlingen een unieke, begeleide ruimte om na te denken over wie ze zijn, wat ze belangrijk vinden en hoe ze zich verhouden tot anderen. In een klascontext leren ze luisteren naar verschillende overtuigingen, respectvol in dialoog gaan en kritisch reflecteren over waarden en normen. Dat zijn geen 'extra-tjes', maar essentiële vaardigheden in een samenleving die steeds diverser wordt. De gelijkwaardige erkenning van verschillende wereldbeelden is op zich al een krachtig pedagogisch signaal: verschil mag er zijn en verdient een plaats in het onderwijs. Wie die vakken afbouwt, riskeert niet alleen een vershraling van het curriculum, maar ook van de vorming van jongeren. Want, als het onderwijs levensbeschouwing loslaat, waar leren zij dan nog op een veilige en gestructureerde manier omgaan met existentiële vragen, ethische dilemma's en maatschappelijke spanningen? Investeren in levensbeschouwelijke vakken is investeren in kritische, empathische en betrokken burgers. En dat is precies waar het onderwijs voor zou moeten staan. Een coalitie voor onderwijs met diepgang zou daarvoor kunnen pleiten.

Hervormingen kunnen alleen plaatsvinden met respect voor grondwettelijke principes, met rechtszekerheid voor leerkrachten en na ernstig sociaal overleg. De huidige plannen voldoen niet aan die voorwaarden.

KOEN VAN KERKHOVEN //
SECRETARIS-GENERAAL COC

